

O dobrovoľníctve a zmysluplnosti sociálnej pomoci v krajine tretieho sveta. Rozhovor

autor rozhovoru: Ondrej Kolárovsý, idea-list

LUCIA TRNKÓCYOVÁ

Pochádza z Dolného Kubína. Do Tanzánie šla ako študentka vysokej školy v Dánsku. Po návrate z Afriky pokračovala v štúdiu na Slovensku. V súčasnosti pracuje ako projektový manažér, venuje sa koňom a hľadá príležitosť ako sa vrátiť do Tanzánie aspoň na mesiac.

MÁRIA HALEŠOVÁ

Pochádza z Michaloviec. Vyštudovala učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov matematika - fyzika v Košiciach. Približne 10 rokov, s ročnou dobrovoľníckou prestávkou, pracovala ako učiteľka na druhom stupni ZŠ v Banskej Bystrici. V súčasnosti žije a pracuje v Košiciach.

Mária a Lucia strávili ako dobrovoľníčky v Tanzánii 7 mesiacov (august 2018 - marec 2019) cez projekt INVYT (International Voluntary Year in Tanzania), ktorý realizujú v spolupráci Slezská diakonie, Deti Afriky ČR a Deti Afriky SK. Projekt Deti Afriky má ako svoj hlavný

cieľ podporu vzdelávania chudobných detí na školách v dištrikte Mbulu na severe Tanzánie. V súčasnosti je spolu na 5 školách podporovaných niekoľko sto detí pravidelne, pričom sú príležitostne podporené školy aj na ďalších miestach. V rámci toho vznikol aj projekt INVYT, cez ktorý vysielajú dobrovoľníkov na niekoľkomesačné pobyty, ktorí pôsobia na týchto školách.

Čo vedie človeka k tomu, aby opustil zabehaný život v Európe a šiel pomáhať na africký vidiek?

Lucia: O Afrike som snívala od malička, vždy ma to lákalo ísť do Afriky. Keď som na sociálnej sieti narazila na informáciu o možnosti dobrovoľníctva v Tanzánii, neváhala som a hneď som sa prihlásila. Veľmi rada cestujem, takže to bola pre mňa príležitosť dostať sa do krajiny, do ktorej sa len tak ľahko po vlastnej osi nedostanete. Bola to určite zvedavosť, ale aj túžba pomôcť ľuďom, ktorí majú ťažší život ako my doma. Keď som išla do Afriky, myslela som si, že zmením svet, čo sa nestalo, ale verím, že som sa mohla podieľať na niečom, čo má hlbší zmysel.

Mária: Nikdy som nemala jasnú predstavu o tom, čo chcem robiť, „keď budem veľká“. Mojou túžbou stále bolo a je, aby som bola tam, kde ma Pán Boh chce mať. Možno to bolo únavou z učenia, možno jednoducho dozrel čas na zmenu. Chcela som sa zdokonaľiť v jazyku a byť pomocou tam, kde je to potrebné. Po niekoľkomesačnom neúspešnom hľadaní nejakej dobrovoľníckej, prípadne misijnej práce cez jednu organizáciu, sa ku mne dostal tip na dobrovoľnícku prácu v Tanzánii. V tomto období mi Pán Bohu ukazoval, že mám byť otvorená Jeho predstavám, aj keď sú iné ako moje.

Môžete nám priblížiť miesto, kde ste pôsobili?

Mária: Pôsobili sme na strednej škole Yedidia. Jej areál leží asi 20 minút chôdze od dediny Maretadu Chini na tanzánskom vidieku. Je to asi hodina cesty autom od mestečka Dongobesh a asi 5 hodín od Arushe, veľkomesta na severe Tanzánie, kde je medzinárodné letisko. Arusha je východiskovým bodom pre turistiku v oblasti Kilimandžára.

Lucia: Maretadu je dedinka, kde nebola elektrina ani vodovod. Elektrinu sme čerpali len zo solárneho panelu a keď slnko nesvietilo, boli sme aj deň bez elektriny. Batéria sa vybila približne okolo 19. hodiny večer, a potom sme boli odkázané na baterky a hviezdy. Vodu nám nosili žiaci na volskom záprahu. Pitnú sme si museli dopredu objednávať.

V Maretadu žijú ľudia kmeňa Iraqw a ich život je veľmi ťažký. Nemajú takmer nič a sú odkázaní na to, čo si sami dopestujú. Je tam veľká bieda, ale to ľuďom neberie radosť zo života. Yedidia je stredná škola, ktorá sa stále rozvíja.

Čo konkrétne bolo náplňou vašej dobrovoľníckej služby?

Mária: V mestečku Dongobesh pôsobili dobrovoľníci zo Slovenska a Česka aj predtým. V Maretadu sme boli prvými dobrovoľníkmi my dve. V prvom rade sme mali urobiť prieskum života na strednej škole Yedidia. Pred nami tam chodili len krátkodobé návštevy z

Európy alebo dobrovoľníci z Dongobesha, čo nebolo veľmi praktické ani efektívne. My dve sme tam boli 7 mesiacov, od augusta 2018 do marca 2019, teda ešte pred pandémiou COVID-19. Snažili sme sa zlepšiť komunikáciu podporovaných študentov s podporovateľmi. Okrem toho si každá z nás mala nájsť miesto, kde môže využiť svoje talenty a zručnosti a byť na škole pomocou .

Lucia: Pomáhala som s vyučovaním angličtiny a dejepisu, neskôr som chodila do Donghobesha učiť prácu s počítačmi. Natáčala som blogy a fotografovala. Tento materiál bol potom využívaný pri komunikácii s podporovateľmi. Ešte stále je možné si niečo z toho pozrieť na sociálnych sieťach projektu. Snažila som sa tiež pomôcť riaditeľovi trochu s manažmentom.

Mária: Napriek rôznym obavám a asi hlavne vďaka mnohým modlitbám, som si veľmi rýchlo našla to „svoje miesto“. Pre mňa to znamenalo najmä byť pri a so študentami po vyučovaní. Pamätám si na jeden večer, keď mi to Pán Boh ukazoval a moje srdce napĺňala veľká radosť.

Bola som s nimi pri športe (volejbal, futbal, šípky), voľnočasových aktivitách (origami a rôzne hry), pri večernej príprave na vyučovanie či pri modlitebných stretnutiach.

Mávali sme s nimi aj hodiny angličtiny. Chceli sme, aby sa zlepšilo ich vyjadrovanie sa v angličtine, aby to išlo automaticky. Po kmeňovom jazyku a svahilštine, to bol pre nich ďalší cudzí jazyk. Aj napriek tomu, že výučba na stredných školách v Tanzánii prebieha v angličtine, študenti majú problém v tomto jazyku aktívne komunikovať. Mnohí z nich totiž absolvovali základnú školu v svahilštine.

Čo vás počas vášho pobytu prekvapilo? S akými výzvami ste sa museli popasovať?

Mária: Mňa prekvapili mobilné telefóny. Napriek chudobe a obmedzenému prístupu k elektrine, je možné bežne vidieť ľudí s mobilným telefónom v ruke, a to aj s lepšími modelmi.

Lucia: Pre mňa bol najväčšou výzvou africký prístup k narábaniu s časom. Niekedy akoby boli až extrémne pasívni voči niektorým veciam, ale to je asi vec kultúry. My v Európe sme veľmi uponáhľaní, tam akoby zastal čas. Doma, v Európe, nikdy nič nestíham a nemám čas si vydýchnuť. Tam bolo toho času zrazu až veľa, čo spätne hodnotím pozitívne. Ale projekt, ktorý by sme v Európe zrealizovali za týždeň, sme tam realizovali aj celých 7 mesiacov.

Mária: Pre mňa boli výzvou aj Jazyková a kultúrna bariéra. A samozrejme, iný spôsob života, iná strava, bývanie či denný režim.

Ako sa Európan vyrovnáva s výzvami dlhodobého pobytu v ďalekej krajine, kde nemá zabezpečené pohodlie, na aké je zvyknutý?

Lucia: Pred odchodom vysielajúce organizácie pre nás pripravili predodjazdový seminár, ktorý nás dobre pripravil. Čakala som horšie podmienky ako to napokon bolo v skutočnosti. Nejakto som prijala to prostredie, kde sme boli, také aké bolo a zvykla som si na to celkom

rýchlo. Aj keď boli obdobia, kedy sme nemali vodu a nemali sme si v čom umyť ruky. Bolo to náročné, ale zvládli sme to.

Mária: Zdá sa mi, že keď si človek nájde spôsob ako fungovať, svoj životný rytmus ako napríklad od umývania zubov cez základnú hygienu až po stravovanie sa, tak sa to dá prežiť v pohode. Viac som cítila nedostatok v oblasti vzťahov a kontaktov. Chýbali mi moji blízki a moja duchovná komunita. Vďaka výtobytom techniky sme si volávali a aj sa mohli vidieť. Nie je to ako naživo, ale pomôže to. A hlavne Pán Boh prichádzal rôznymi povzbudeniami a potešeniami, keď bolo ťažko.

Mimoriadne sa mi do pamäte zapísali prvé Vianoce bez rodiny, najmä to, že neboli smutné. Učila som sa, že tieto sviatky nie sú len o rodine. Pán Boh mi daroval počas nich dovolenku - pár dní v krásnom prostredí kvietkov, banánovníkov, stromov papáji, máng... v útulnom požičanom domčeku, kedy som mohla byť sama s Pánom Bohom.

V čom ste vy vnímali rozdiel medzi tamojšou a našou kultúrou?

Lucia: Je to úplne iný svet a nedá sa to opísať. To musí človek zažiť. Ako som už povedala, inak vnímajú čas, inak vnímajú peniaze, majú iné hodnoty. Väčšinou svoje emócie nedávajú veľmi najavo a každý si ich rieši sám. Myslím, že to vyplýva aj z Maslowovej pyramídy potrieb, nakoľko sa oni snažia zabezpečiť si tie základne potreby, ktoré nemajú a to je jedlo, oblečenie a pocit bezpečia, neriešia také veci, ako my ako napríklad pocit vyhorenia. Mám dojem, že akoby nepotrebovali riešiť nejaké svoje pocity alebo to, či ich niekto má rád alebo nie.

Mária: Čas a život tam plynul akosi pomalšie. Ako keby tam ľudia mali na všetko viac času. Napríklad posedieť si pri čaji pod stromom aj počas pracovného dňa. Stávalo sa tak, že sa dohodnuté stretnutia začali aj hodinu – dve neskôr.

A tiež, akoby až tak neriešili budúcnosť. Napríklad v otázke, či sa ako rodičia budú vedieť finančne postarať o ďalšie piate, šieste dieťa. U nás si to poriadne dvakrát - trikrát prepočítame. Zdá sa mi, že Tanzánčania žijú viac vierou... alebo to neriešia a povedia „hamnashida“ – „no problem“. Môže to však byť aj ich kultúrou. Veľa pre nich znamená rodina.

Akým spôsobom tam ľudia vnímajú vzájomné vzťahy?

Lucia: Vzťahy tam nie sú také hlboké ako u nás, dokonca ani medzi manželmi. Je tam cítiť istý odstup. Neprežívajú lásku tak ako my. Dokonca ani rodičia s deťmi nemajú taký otvorený vzťah. Deti musia byť k rodičom zdvorilí, dokonca sa im zdravia vykaním.

Mária: Ľudia sú tam priateľskí a ochotní pomôcť. Napríklad, keď v preplnenej miestnej autobusovej linke sa veci a deti podávajú hore dole pri vstupe či výstupe. Na jednej návšteve u starých rodičov študenta z Yedidia sme dostali kohúta. A pritom oni sami boli veľmi chudobní.

Deti sú tam spontánne ako asi všade. „Mzungu, mzungu“ (beloch, beloch), kričali po nás. Pribehli k nám, podávali ruky. Chceli sa nás dotknúť. Občas sme nejaké malé dieťa aj rozplakali. Hlavne na vidieku sme boli „čudo“.

Lucia: Deti boli veľmi zvedavé, hravé a veselé, aj keď museli pracovať a pomáhať rodičom. Malé deti nosili vodu, pásli dobytok, pracovali na poliach.

Čo ma vždy zaskočilo, bol ich výsmech. Veľmi často, keď sa im zdalo niečo divné, iné, tak sa smiali a ukazovali prstom. Ale to je tiež len vec ich kultúry.

Majú Európania nejaké predsudky voči Afričanom, ktoré nezodpovedajú celkom realite?

Mária: Neviem, možno že sú leniví?! Nezdá sa mi však, že by to platilo všeobecne. Skôr je to o inom chápaní a organizácii času.

Lucia: Veľakrát som počula, že Afričania len čakajú, kým im niekto pomôže, že celé dni len sedia pod stromom. Áno, sedia, ale veľakrát nemajú čo robiť, aj keby chceli. Jednoducho, keď prídete o celú úrodu alebo vám dobytok roztrhajú hyeny a nemáte peniaze, v takýchto prípadoch ste odkázaní na pomoc.

Aké sú rozdiely v komunikácii medzi ľuďmi tam a u nás?

Lucia: Úprimné a hlbšie rozhovory som nezažila alebo len veľmi málo. Je ťažko zistiť, komu tam môžete veriť. Väčšinou sa miestni ľudia nezaujímajú o vás ako o človeka ale o vaše peniaze a výhody, ktoré môžu od vás získať.

Mária: Tanzánčania kladú dôraz na prejavy úcty, úctivé oslovenia a pozdravy. Problémy sa nepomenúvajú. Snažia sa tak vyhnúť hanbe. To je typické pre kultúru honor – shame, úcty a hanby. Počas pobytu som sa dostala k článku o rozdielnych kultúrach. To mi pomohlo trochu lepšie porozumieť Tanzánčanom a viac ich prijímať.

Každopádne mi v komunikácii a rovnako aj vo vzťahoch chýbala hĺbka. Možno som len nenarazila v Tanzánii na spriaznenú dušu. (úsmev)

Spomínaš kultúru úcty a hanby. Čo si pod tým máme predstaviť?

Mária: Dočítala som sa, že existujú tri typy kultúr, tri spôsoby ako ľudia nazerajú na svet a vnímajú ho. To ovplyvňuje ich uvažovanie, správanie a reakcie. My v západnej spoločnosti žijeme kultúru **viny a neviny**. Snažíme sa dodržiavať zákony, pravidlá. V štáte, na pracovisku, Božie zákony, pravidlá v rodine, atď. Ten, kto ich nedodržiava, je vinný. Nasleduje spravodlivý trest alebo náprava škody alebo odpustenie.

Tanzánčania, rovnako ako krajiny blízkeho východu, žijú kultúru **hanby – cti**. Snažia sa získať úctu skupiny a vyhnúť sa zahanbeniu a neprijatiu od komunity.

Tento rozdiel sa prejavuje napríklad aj v pohľade na vykupiteľské dielo Ježiša Krista. V našej západnej kultúre viac rezonuje skutočnosť, že Ježiš zaplatil za naše viny - hriechy, pretože my nedokážeme plniť Boží zákon.

V ich kultúre oveľa viac rezonuje, že Ježiš niesol našu hanbu. My nedokážeme žiť tak, aby sme získali úctu Boha - Stvoriteľa. Ježiš bol zahanbený namiesto nás, keď visel na kríži nahý.

Tretím typom je kultúra **strachu a sily**. Spája sa s kmeňovým životom a rôznymi animistickými náboženstvami. Ich súčasťou sú rôzne magické rituály v snahe postaviť sa duchovnému svetu, tak získať moc. Aj toto je prítomné v ich kultúre.

Akú úlohu zohráva pre ľudí ich miestna komunita?

Lucia: Myslím, že komunita v Maretadu sa snaží si pomáhať. Dokonca by som povedala, že viac ako si my navzájom pomáhame.

Mária: Rodina, komunita a obec je pre nich veľmi dôležitá.

Riešia tam aj nejaké širšie spoločenské problémy ako napríklad starostlivosť o životné prostredie?

Lucia: Čo sa týka starostlivosti o životné prostredie, tak to nikto nerieši. Odpadky sú všade, dopijete vodu a fľašu vyhodíte z okna autobusu, žiaden problém. Ale keď je nejaká brigáda okolo kostola, myslím, že to všetci berú ako svoju povinnosť a pomáhajú. Myslím si, že sú aj dôslednejší, čo sa týka dávania príspevkov na kostol a to aj napriek svojej chudobe.

Mária: Určite sa starajú o to svoje políčko, miesto sadenia, obživy. Bežne však v dedine či meste na ulici vidno špinu, plastové sáčky, fľaše.

Aká je tam situácia v oblasti kriminality a korupcie?

Lucia: Korupcia je tam veľmi veľká, hlavne čo sa týka policajtov. V Afrike vám peniaze vybaví asi všetko. S kriminalitou som nemala žiadnu skúsenosť, takže ťažko to hodnotiť. Rozhodne, keď niečo vidia na zemi spadnuté, napríklad peniaze, neprídu za vami, či ste ich náhodou nestratili vy.

Mária: Ak ide o kriminalitu, vďaka Bohu, ani ja nemám osobnú skúsenosť. S korupciou sme sa stretávali hlavne pri cestovaní. Často auto či autobus zastavili policajti kvôli pokute. Bežne sa hovorilo, že nás policajti zastavili, pretože sa blíži čas obeda a vraj si potrebujú zarobiť na jedlo.

V čom vidíš význam takéhoto medzinárodného dobrovoľníctva?

Lucia: Myslím, že Afričanom ide hlavne o tú materiálnu pomoc a sú zvedaví na to ako sa žije v Európe. Tým, že školstvo je tam veľmi pozadu a učenie nie je veľmi praktické, skôr teoretické, v tomto sú dobrovoľníci prínosom. Snažili sme sa na školách robiť interaktívne

hodiny, čo oni sami nerobia. Taktiež je super, keď sa s pomocou sponzorov vedia realizovať projekty ako bola výstavba kurína pri škole v Dongobeshi alebo výsadba ovocných stromov v Maretadu. Takéto projekty im pomáhajú v dlhodobom horizonte byť nezávislejšími od pomoci zvonku.

Lucia, Ty si tam dotiahla aj slovenskú televíziu? O čo išlo?

Lucia: Bola to náhoda. Na sociálnej sieti bola informácia, že hľadajú Slováka v Tanzánii. Napísala som im komentár. Nakoniec z toho vzniklo, že ide o reláciu Cestou necestou, ktorú som vôbec nepoznala. Videla som to ako príležitosť ukázať ľuďom ako sa v Tanzánii skutočne žije. Nešlo tam len o to pozlátko, pretože v Arushi, kde je veľa turistov, sa dá žiť úplne normálne podobne európskemu štýlu. Ale chcela som ľuďom priblížiť prostredie, v ktorom žijú podporovaní študenti.

Kto a ako zabezpečoval váš pobyt v Tanzánii?

Mária: Slezská diakonie, Deti Afriky SK a CZ sa o nás ako dobrovoľníčky projektu INVYT starali. Zabezpečovali všetko potrebné po stránke organizačnej (dokumenty, víza, komunikácia s miestnymi, príprava ubytovania, vreckové na vodu, stravu, internet, základy svahilčiny), ale aj po duševnej a duchovnej stránke. Mali sme intenzívny seminár pred odchodom, počas pobytu pravidelné online rozhovory s koordinátorkou aj s duchovným mentorom. Boli pre mňa povzbudením, prehodením a znova naštartovaním počas niektorých ťažkých tanzánskych dní. Som vďačná aj za modlitebnú podporu, ktorú som mohla vnímať od ľudí z vysielajúcich organizácií. Aj mnohých ďalších.

Lucia: Ako už Majka spomenula, mali sme aj počas pobytu rôzne semináre, rozhovory s členmi vysielajúcich organizácií. Tieto rozhovory nám pomáhali sa vyrozmávať, podporovali nás a pomáhali nám v ťažších chvíľach.

Mária: A aby som nezabudla, po návrate sme spolu prešli vyhodnotením na popríjazdovom seminári.

Aký význam má pre Teba táto skúsenosť? V čom je pre Teba formujúca?

Lucia: Zmenilo to môj pohľad na rôzne formy pomoci pre Afriku. Myslím si, že pokiaľ tam ideme, tak by sme sa miestnych ľudí nemali snažiť zmeniť na náš európsky štýl, ale my by sme sa mali prispôbiť im a ich kultúre. Nie vždy je potrebné meniť kultúru iných len preto, že nám sa nezdá dobrá. Konkrétny príklad sú fyzické tresty na školách. Zo začiatku som bola výrazne proti tomu, ale časom som to musela jednoducho akceptovať.

Treba byť vďačný za to, čo máme a vážiť si rodinu. Taktiež sa treba pozeráť aj na ľudí okolo nás a začať pomáhať tam, kde sa nachádzame. V Afrike si komunita vzájomne pomáhala. Martin Tango, riaditeľ školy Lea v Dongobeshi, pomohol každému, komu mohol. Okrem svojich 4 detí sa stará o veľa ďalších detí, ktoré nemajú kam ísť. Mali by sme byť viac otvorení voči ľuďom v núdzi.

Mária: Priznám sa, že ešte nevidím všetky súvislosti. Božie cesty sú nevyspytateľné. Ako keby sa môj svet zväčšil, rozšíril. Zistila som, akí sme my Európania bohatí, už len ak ide o pitnú vodu a elektrinu. A koľko vecí vlastne nepotrebujeme, ani ja osobne!

Tiež som sa učila ako dôverovať Pánu Bohu. Bola som tam vo viacerých veciach viac na Neho odkázaná. A On sa postaral. Aj teraz si to často pripomínam pri rôznych výzvach, ktoré v živote prichádzajú: „Dôveruj Majka, Pán sa o Teba postaral aj v Afrike!“

Som vďačná za túto príležitosť, ktorú som dostala a aj za ľudí, ktorí za týmto projektom stoja.

Lucia: Afrika je úžasná, ukradne Vám srdce. Som vďačná, že som mohla byť súčasťou projektu INVYT a spoznať, čo robia Deti Afriky. Škola, vzdelanie, dokáže deti naučiť myslieť inak. Otvorí im to dvere a príležitosť na lepší život. Preto som rada, že niečo takéto funguje a ľudia to podporujú. Aj keď v Afrike veci nefungujú tak ako u nás, myslím, že sa komunita v Doghobeshi posúva a napreduje tým správnym smerom. A že podporovaní žiaci majú nádej na lepšiu budúcnosť.